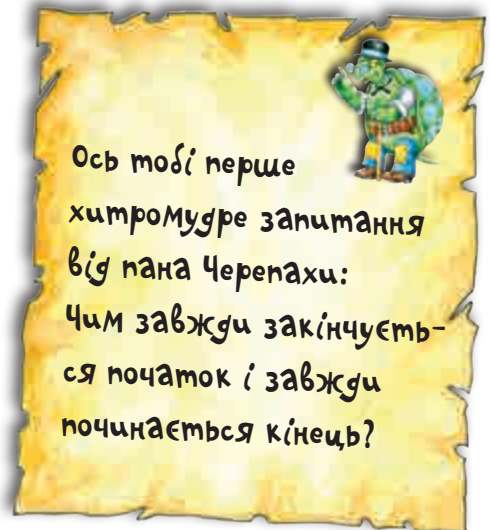

ПЕРЕДМОВА

Певно, всі ми хоч раз чули історії про кмітливого веселуна Братика Кролика, підступного розбишаку Братика Лиса, розважливого Пана Черепаху та простуватого Братика Ведмедя, що зовсім як люди: то дружать, то ворогують між собою. Ці чудові оповідки колись впорядкував та записав американський письменник Джоель Чендлер Гарріс, який у свою чергу почув їх від чорношкірих рабів на плантації.

Джоель Чендлер Гарріс народився 1848 року в м. Ітонтон, що у штаті Джорджія (США). Хлопчик добре вчився у школі, а вчителі та однокласники звертали увагу на почуття гумору маленького Джоеля. Проте через погане матеріальне становище родини йому довелося дуже рано перервати навчання і піти працювати. Вже в чотирнадцять років він влаштувався помічником друкаря у газеті «Селянин», що належала Дж. А. Тернеру, власникові великої плантації Тернвольд. Гарріс добре виявив себе в роботі, і Тернер дозволив йому публікувати свої гумористичні нариси в газеті. Поступово Гарріс став одним з найвідоміших журналістів і почав вести свою гумористичну шпальту.

Ось тобі перше
хитромудре запитання
віс пана Черепахи:
Чим завжди закінчується
початок і завжди
починається кінець?

Багато часу він проводив серед чорношкірих рабів на плантації Тернвольд, які познайомили його зі своїм фольклором, що ліг в основу «Казок дядечка Римуса». Близько 1880 року виходить друком перша збірка «Дядечко Римус: його пісні та розповіді» й одразу стає бестселером, а її автора робить відомим на всю Америку. Оповідь у книжці ведеться від особи старого негра дядечка Римуса, який щовечора оповідає маленькому білому хлопчикові дотепні історії про пригоди різних тварин. Ці історії припали до душі і старим, і малим, а Братик Кролик, головний персонаж цих історій, став улюбленим героєм американських дітлахів. До речі, вдачею він зовсім не схожий на своїх родичів — добрих і сумирних зайчиків з українських казок. Він дотепник і хитрун, що полюбляє всілякі витівки.

Після блискучого успіху першої частини до видавництва надійшло багато листів, деякі з них містили популярні легенди того чи іншого краю. Так з'явилася друга книга Гарріса, а за нею ще кілька (хоча не всі вони розповідають про Братика Кролика чи його лісових товаришів).

Помер Джоель Гарріс 1908 року. З приводу його смерті «Нью-Йорк Таймс» написала: «Дядечко Римус не може померти. Джоель Чендлер Гарріс пішов з життя у віці 60 років, але його творча спадщина та внесок у збереження фольклору житимуть у літературі вічно».

Повна версія першої книги ще ніколи не виходила ні українською, ні російською мовами. Оригінальна збірка містить понад тридцять оповідок (найбільш відома радянському читачеві обробка М. Гершензона налічує двадцять п'ять розповідей), і всі вони важливі для цілісного сприйняття книги.

Під час підготовки нашого видання ми намагалися максимально зберегти дух та зміст оригіналу, щоб наші читачі — і ті, хто вперше знайомиться з цими казками, і ті, хто виріс на них, — могли доторкнутися до справжньої казки і відчутти присмак Америки ХІХ століття.

Отож ми пропонуємо до вашої уваги найбільш повну, яскраву добірку всесвітньо відомих оповідок Джоеля Чендлера Гарріса.

ДЯДЕЧКО РИМУС І МАЛЕНЬКИЙ ХЛОПЧИК

дного вечора жінка, яку дядечко Римус називав пані Саллі, не могла знайти свого семирічного синопчка, хоча шукала його і в будинку, і в садку. Аж враз, проходячи повз хатину дядечка Римуса, вона зачула тиху розмову. Зазирнувши у прочинене вікно, матуся побачила своє маля, що сиділо біля вогнища. Голівка хлопчика спиралася на плече дядечка, і він захоплено задивлявся в грубе, бите всіма вітрами обличчя, яке лагідно схилилося над ним. Й ось що почула пані Саллі...

Це було у ті часи, коли Братик Лис докладав усіх зусиль, аби спіймати Братика Кролика, а кролик теж докладав усіх зусиль, аби не бути спійманим. Однієї чудової днини лис розмірковував, що він украй знесилився від цієї гонитви. І тільки-но він так подумав, як де не взявся Братик Кролик — він вискочив на дорогу, весь такий товстенький, смачненький та, як завжди, такий несподіваний.

— Зажди, Братіку Кролику, — гукнув лис, зупиняючись.

— Я кваплюся, Братіку Лисе. У мене ще стільки справ, стільки справ сьогодні! — відповів кролик, теж зупинившись... але подалік.

— Мені конче треба з тобою побалакати, — знову заговорив лис.

— Гарзд, утім, ти краще стій там, де стоїш. Щось у мене несподівано багато бліх сьогодні, — стурбовано мовив йому Братик Кролик.

Зажди,
БРАТИКУ
КРОЛИКУ!

ОБЕРЕЖНО:
← БЛОХИ

У блохи три праві, три
ліві ніжки, дві задні
та дві передні.
Скільки всього
ніжок у блохи?

— Вчора я стрів Братика Ведмедя, — продовжив лис, — і він дав мені добрячої прочуханки. «Що це ви, — каже, сварячи пальцем, — живете з Братиком Кроликом поряд, а не дуже товаришуєте?» Тож я йому пообіцяв, що до пуття погомоню з тобою про це.

Кролик почував лапою за вухом, наче обмізковуючи почуте, а тоді й промовив:

— Гаразд, Братику Лисе. Запрошую тебе завтра на гостину. Ми хоч і не розкошуємо, але для такого гостя дружинонька з діточками понишпорять по всіх кутках і закутках та знайдуть чим перекусити.

— Та я невибагливий, — запевнив його лис.

— Тоді чекатиму, бувай здоровий!

На що найбільше схожа
половина лиса?

Наступного дня кролик зі своєю господинькою, тільки-но розвиднілося, почимчикували на свій город, такий самісінький, як у пані Саллі. Набрали у кошик трохи городини: капусти, моркви — та й справили пишний обід.

Аж ось і Братик Лис не загаявся. Найменшеньке пухнасте кроленя, яке вистрибувало у дворі на одній ніжці, прибігло та почало гукати:

— Матусю, матусю, до нас прямує Пан Лис!

Братик Кролик одразу ж схопив за вуха діточок — забрав геть із двору та всадив за стіл. Посідали і вони з крільчихою за стіл і ну чекати. Отакечки вони все чекали і чекали, а Братик Лис все не йшов і не йшов... Почекавши доволі довго, кролик вистромив носа надвір. Аж глип — з-за рогу витикається кінчик рудого хвоста. Тоді Братик Кролик причинив двері, відкинувся на стільці та почав співати:

*Де грязюки забагато,
Обережно слід ступати.
Хвіст десь теліпається —
Мабуть, хтось ховається.*

А наступного дня Братик Лис передав звістку з Братиком Опосумом. «Так і так, — сказав, — не зміг прийти, бо занедужав, тож хай Братик Кролик сам завітає до мене на обід». Певна річ, кролик залюбки погодився.

Згодом, коли тіні покоротшали, Братик Кролик притупцяв до будиночка Братика Лиса.

— Йой, лишенько мені! — зачув він жалібний стогін, що долинав зсередини і давав зрозуміти кожному, що господар нездужає.

Кролик підкрався навшпиньках та зазирнув у прочинені двері. У шпарину він узрів лиса, що мав дуже хворий вигляд і туди-сюди розгойдувався у плетеному кріслі-гойдалці, закутаний у теплу ковдру по самісінькі вуха. Братик Кролик роззирнувся навсібіч, одначе не завважив ніяких наїдків. На обідньому столі стояла каструля, а поруч лежав нагострений ніж.

Що не ввійде
до найбільшої
в світі каструлі?

— Здається, у тебе на обід курка, — припустив кролик.

— Авжеж, Братуку Кролику, вгодована, молода, із ні-і-їжним м'ясцем... — мрійливо відповів Братик Лис, ласо облизуючись та виблискуючи очицями.

Кролик підкрутив собі вуса та боязко запитав:

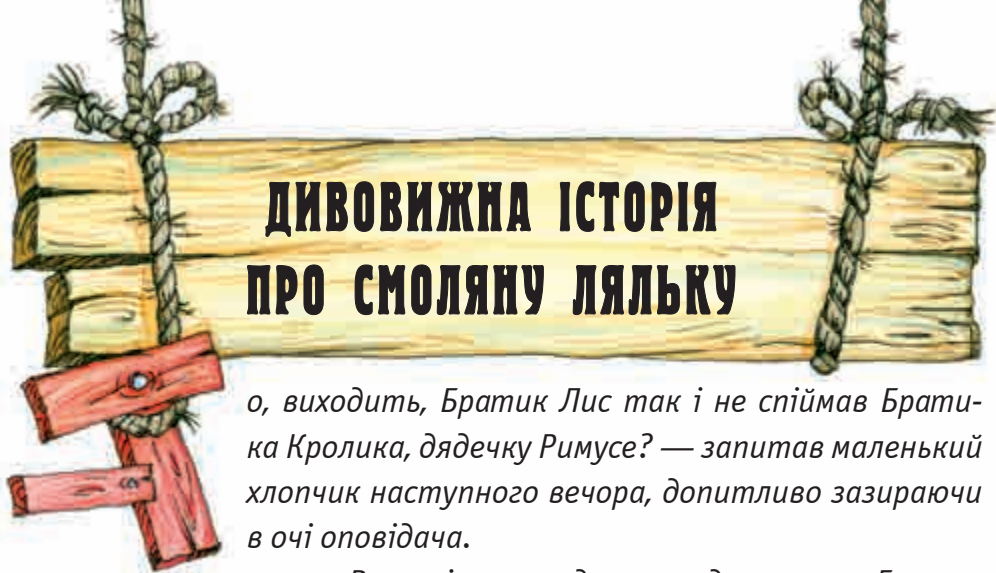
— А де ж петрушка, Братуку Лисе? Я їм курятину, тільки якщо вона запечена із петрушкою.

І з цими словами Братик Кролик прожогом дре-
менув надвір та спритно пірнув у колючий чагарник. Звідти він почав виглядати Братика Лиса. А той і не примусив себе чекати — вмить скинув ковдру і виско-
чив з будинку в пошуках кролика. Зирк — кролик так близько, тільки дістати — зась!

— Гей, Братуку Лисе, — гукнув задерикувато кролик, — ось я покладу тобі на колоду петрушку. Візьми її, поки вона свіжа.

Отакечки гукнув Братик Кролик і помчав геть у значно кращому гуморі, ніж коли квапився у гості. Так Братик Лис замість кролика спіймав облизня, а Братика Кролика, мій любий, певно, не спіймає ніколи.

ДИВОВИЖНА ІСТОРІЯ ПРО СМОЛЯНУ ЛЯЛЬКУ

о, виходить, Братик Лис так і не спіймав Братика Кролика, дядечку Римусе? — запитав маленький хлопчик наступного вечора, допитливо зазираючи в очі оповідача.

— Взагалі-то, серденько, одного разу Братик Лис таки спіймав його. Ну, майже спіймав...

Після того, як лис спіймав облизня замість кролика, він пішов на прогулянку та знайшов смолу. Тоді він змішав її з соломомою та виліпив пречудове опудалко, яке назвав Смоляною лялькою. І поставив він ту ляльку край шляху, де неодмінно мав пройти Братик Кролик. Сам лис принишк у чагарнику і став чекати, що з того вийде.

Та йому не довелося чекати надто довго, бо у той самий час тією самою дорогою повертався додому Братик Кролик — плиг-скік, скік-плиг — і стрибав він так само нахабно, як всюдисуці горобці. Братик Лис зачаївся — нижче трави, тихше води.

Кролик, пританцювуючи, наблизився до Смоляної ляльки... та й уляк на задніх лапах, наче громом прибитий. Чи ж то не дивовижа — Смоляна лялька! А лис уляк у кущах.

— Доброго ранку, шановний, — приязно мовив кролик. — Гарна сьогодні випала днинка, еге ж?

Смоляна лялька, ясна річ, наче води у рот набрала, а Братик Лис теж ні пари з уст.

— Як справи? Нічогенько? — вже виклично запитав Братик Кролик.

Лис повагом блимнув очицями та затамував подих, а Смоляна лялька знову анічирк.

— То як справи, га? Ти оглух, чи що? Якщо так, то я можу кричати гучніше.

Та Смоляна лялька навіть оком не змигнула, як і Братик Лис у чагарях. Анітелень, і подих затамував!

— То ти задавака? Та за кого ти себе маєш? Ну, начувайся! Ось я тебе провчу, — обурився Братик Кролик.

У лиса в чагарях голосно забурчало в животі, а Смоляна лялька знову нічого не відповіла.

— Ну, то я навчу тебе, як розмовляти з поважними панями, коли стрічаєш їх на вулиці, — лютував, аж підскакував Братик Кролик. — Якщо ти негайно не скинеш картуза та не привітаєшся любесенько, так, як слід, то я почастую тебе стусанами!

Та Смоляна лялька як стояла стовпом, так і залишилася стояти, а Братик Лис усе лежав у кущах.

Кролик продовжував сперечатися зі Смоляною лялькою, а Смоляна лялька продовжувала мовчати. І Братикові Кролику нарешті урвався терпець. Він заніс кулака та дзизнув ляльку по довбешці. Та що це? Його кулак намертво прикипів до Смоляної ляльки. Чудасія, та й годі! Лялька навіть не поворухилася, а Братик Лис усе чекав.

— Гей ти! Ану відпусти негайно, бо скуштуєш у мене духопеликів, — запально вигукнув Братик Кролик.

Не дочекавшись відповіді, він затопив Смоляній ляльці другою лапою, одначе вона теж прилипла. Смоляній ляльці наче язика заціпило, а Братик Лис усе чекав.

— Якщо ти мене не відпустиш, то я з тебе всі ці ду-році силою повибиваю, — скаженів кролик, а Смоля-на лялька як та овечка: не скаже ні словечка.

Тоді Братик Кролик щосили копнув її нижніми ла-пами, які, звісно, теж поприлипали. Братика Лиса вже нетерплячка брала, але він тихесенько сидів у ча-гарях і нічим себе не виказував. А кролик уже обіцяв, що обов'язково трісне її межі очі, якщо та його не від-пустить.

Певна річ, Смоляна лялька вкотре нічого не відповіла, і тоді Братик Кролик я-а-ак заїде їй межі очі! І прилип до неї так, що тепер не міг навіть повернутися. І ось, нарешті, з-за куща вигулькнув лис, наче не мав до цього жодного стосунку.

— Здоров був, приятелю, — глузливо сказав Братик Лис. — Здається, ти трохи зав'яз... — Він беркицьнувся на землю та почав голосно реготати... І так він сміявся доти, доки йому не забракло сил сміятися. — Гадаю, ти таки зі мною пообідаєш, Братик Кролику. В мене і петрушка є, тож не прийму жодних відмовок.

Тут дядечко Римус зупинився та видобув із попелу чималу картоплину.

— То лис із'їв кролика? — схвильовано запитало хлоп'я, якому ця історія і розповідалася.

— Це й уся історія, — відповів дядечко, розводячи руками. — Хтось каже, що нагодився Братик Ведмідь та допоміг кролику. А хтось каже, що не було цього... Я чую, як матуся вже кличе тебе, малий. Краще біжи до неї.